

R H O D D

I'TH

GYMMYDOG;

NEU, 1807/1095

Iawn Adnabyddiaeth o DDUW,

A C

O HONOM ein HUNAIN;

Wedi ei Agoryd

Merwn Modd Amlwg, Buddiol, a Phrosiadol.

GAN SIR RICHARD HILL, MARCHOG.

O Gyfieithad y Parchedig THOMAS JONES.

Yr ail Argraphiad, allan o'r ddwyfedar bymtheg yn Sacneg.

"Trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnheir un enawd
yn ei olwg ef." RHUF. iii. 20.

"Gwir yw'r gair, ac yn haeddu pob derbyniad, ddyfod
CRIST IESU i'r byd i gadw pechaduriaid." 1 TIM. i. 15.

"Dilyntwch heddwch â phawb, a sancteiddrwydd, heb yr
hwn ni chaiff neb weled yr ARGLWYDD." HEB. xii. 14.

MWYTHIG Argraphwyd gan T. WOOD.

M,DCC,LXXXIX.

1789

Y-4-21

Hlyfforddiad byrr i Ddarllen CYMRAEG.

Yr E G W Y DD O R.

Y Llythyrenau mawr Rhufeinaidd.

A B C CH D DD E F FF G NG H I L LL
M N O P PH R S T TH U W Y.

Y Llythyrenau mân Rhufeinaidd.

a b c ch d dd e ff g ng h i l ll m n o p ph r f s
th u w y.

Y Llythyrenau mawr Italaidd.

A B C D DD E F FF G NG H I L LL M N
O P PH R S T TH U W Y.

Y Llythyrenau mân Italaidd.

a b c d dd e ff g ng h i l ll m n o p ph r f s t th u w y.

Y Bogeiliaid.

a e i o u w y—â Phorch-gappan fel hyn, â ê, &c.
Ni's gallir gwneud un gair na syllaf heb un o'r
Bogeiliaid ynddo.

Y Llythyrenau dwbl.

ff ff ff ff ff ff ff ff ff ff.

Nid oes yn y Gymraeg lân, na J j, K k, Q q, 'rv' V.
X x, na Z z.—Etto arferir J mewn enwau yn deilliaw o
Hebraeg, megis Job, Joseph, &c.

Nodau Rhifyddiaeth.

i. ii. iii. iv. v. vi. vii. viii. ix.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

un dau tri pedwar pump chwech saith wyth naw

x. xx. xxx. xl. l. c.

10 20 30 40 50 100

deg ugain deg ar hugain deugain deg a deugain cant

RHAGYMADRODD.

Y Traethawd canlynol a ysgrifennwyd wrth daer ddeisyfiad ychydig o gyfeillion crefyddol ag oedd armynt eisiau rhyw beth o'r fath i'w roddi i ffwrdd. Er fod amryw o lyfrau rhagorol wedi eu ysgrifennu i'r diben hwn, etto mae rhai yn rhy hir o lawer i ddynion llafurus allu cael amser i'w darllen drwyddynt—etiaill yn rhy fyr o lawer i allu cynnwys holl swm crefydd, a chyrtaed cyflwr pob darllenydd—a'r rhan fwyaf goruwch deall y tlodion. Ymegniais i ochelyd yn anghymhwysderau hyn, drwy astudio iaith esmwyth, a chynnwys holl bynciau sylweddol Cristionogrwydd o fewn mor lleied cwnpas ag y medrwn, fel na byddai i'r darllenydd, ar y naill law fod yn anwybodus o ddim o'r gwirioneddau hynny a berthyn i'w dragywyddol iechydwriaeth; nag ar y llaw arall, lwytho a drysu ei feddwl, na cholli amser trwy faithder diles. Amcenaais hefyd addasu y llyfran hwn at amrywiol gyflyrau pawb a'i darlleno, gan obeithio y bydd iddo fod Yn air yn ei amser, i ddeffroi'r esgeulus, i ddarwyllo y ffurfiol a'r hunan gyfiawn, i gysuro'r llefsg eu meddwl i adferyd y gwrthgiledig ac i adeiladu credinwyr mwy sefydlog mewn ffydd, gobaith, a chariad, ac mewn ymarferiad o bob gar a gweithred dda.

Hyn oedd fy nibenion wrth gafglu y llyfr bychan hwn; a thaer weddiaf ar iddynt gael eu hatteb yn iechydwrïaeth pob darllenydd; pe hyn fyddai, ie, pe byddai un enaid yn well erddo, dymunaf roddi'r holl glod p'le yn unig mae'n ddyledus, a dyweid bob amfer, "I'r hwn fydd yn
 "eistedd ar yr orseddfaingc ac i'r Oen, y byddo y
 "fendith, a'r anrhydedd, a'r gogoniant, a'r gallu,
 "yn oes oesoedd."——Dat. v. 13.

I Am Hughe Cyp B
is gwir berchenog Hwn

RHODD

RHODD i'th GYMMYDOG, &c.

DDARLLENYDD ANWYL,

BETH bynnag yw'th swydd a'th alwedigaeth, mae gennyt ymbell awr segur, a gobeithio yr addesi na's gelli ei threulio yn well nag wrth ofalu am lês dy enaid, dy ran werthfawr anfarwol, yr hon a fydd yn dragywyddol ddedwydd, neu yn dragywyddol druenus mewn byd arall.

Ond a ystyriaist ti o ddifrif mor bwyflic yw'r un gair hwn, TRAGYWYDDOLDEB ! A feddyliaist ti erioed, pan el myrddiynau a myrddiynau o oesoedd heibio, na bydd tragywyddoldeb etto ond dechreu, ac nid oes rhyngddot ti a'r byd ofnadwy hwnnw, ond anadl dy ffroenau, yr hon fel mwg yn fuan a ddiflanna, a ni a ehedwn ymmaith.

Mae agos i chwe' mil o flynyddoedd er creadigaeth y byd, a thorf fawr o ddynion na ddichon neb ei rhifo a fu byw a marw er y pryd hwnnw, ac hyd yn oed y rhai mwyaf nerthol a hir-hoedlog a dorrwyd i lawr o'r diwedd gan law'r angydd; a'r hyn a 'sgrifennwyd am yr hen bobl cyn y Diluw, a ellir yn ddiammeu ei 'sgrifennu am bob un a fu byw er y pryd hynny hyd yr oes bresennol, "Ac efe a fu farw (a)."

Ac yn wir, wrth gydmaru Amser a Thragywyddoldeb, ac ystyried bod "Un dydd gyd a'r ARGLWYDD megis mil o flynyddoedd, a mil o flynyddoedd megis un dydd (b)," nid yw'r oes hwyaf ond megis lled llaw, ac

A 3

a ehed

(a) Gen. v.

(b) 2 Pedr iii. 8.

a ched ymaith yn "Gynt na gwennol gwehydd (c)."—
 "Dyn a aned o wraig fydd a byrr amfer i fyw, ac y
 "fydd yn flawn trueni, mae'n blaguro fel llysiennyn, ac a
 "dorrir i lawr; ac a ddiplanna fel cysgod, ac ni faif; yng
 "nghanol ein bywyd yr ydym mewn angeu (b)."

Gan fod y peth fel hyn, pob dyn a dynes, pa un byn-
 nag a'i hen a'i ieuangc, cyfoethog a'i tlawd fyddo (canys
 ni wna hyn wahan yng olwg DUW) oddigerth eu bod yn
 fwy anheimpladwy nac anifeiliaid, y maes, yn ddiammeu
 a ofynnant iddynt eu hunain y cwestiwn pwysfawr hwn,
 "Gan na byddaf fi ond byrr ennvd yn y byd hwn, ac o
 "bosibl a droir allan o hono heb funud o rybudd, a yd-
 "wyt fi yn barod i farw, ac yn gymmwys i tyned i dra-
 "gywyddoldeb?" Diammeu, dyma'r cwestiwn mwyaf
 pwysfawr yn y byd, dyled ei ofyn yn y modd mwyaf di-
 frifol i'r enaid, a'i ateb gyd â gofal a ffyddlondeb eithaf;
 canys er y gallwn dwyllo ein hunain ac eraill etto ni
 thwyllir byth mo'r DUW hwnnw fydd "a'i lygaid tel
 "fflam dan (e), 'rhwn sy'n chwilio'r galon, ac yn profi'r
 "arennau, ac yn gofyn gwirionedd oddi mewn;" canys
 iddo ef "mae pob calon yn agored, a phob deisyfiad yn
 "gydnabyddus, a rhag yr hwn nid oes dim dirgel yn
 "guddiedig (f)." Er y dylai pob un lasurio yn ddiwyd
 yn yr alwedigaeth y gofododd DUW ef, etto ni chaledodd
 pechod, ac ni thwyllodd Diafol, nemmor cyn belled fel
 na's addefant y dylid gofalu am yr enaid yn bennaf dim.
 Ac meg y cyfrifem yn ynyd y dyn a gymmerai fwy o
 boen ynghylch annedd; p'le ni chai aros ond ychydig
 ddyddiau neu oriau, nag un y byddai yn ficer o aros
 ynddo tra byddai byw; felly ynyd yngolwg DUW yw'r
 neb a garo elw a phleferati gwael y byd darfodedig hwn,
 o ba un y rhaid iddo ymadael ar frys, ac a esgeuluso ei
 ran anfarwöl, ei Enaid, heb ofalu ond ychydig neu ddim
 am "dŷ nid o waith llaw, tragywyddol yn y nef (g)."

Gwedi

(c) Job vii. 6. (d) Trefn Claddedigaeth. (e) Dadg i. 14.
 (f) Collect oslaen Gwaianaeth y Cymmun. (g) 2 Cor. v. 1.

Gwedi ystyried y pethau hyn, caniatta i mi weithian, ddarllenwydd anwyl, ddangos fy ngwir gariad i'th enaid, drwy ddwyn i'th gôf y cwestiwn pwysfawr uchod; ac yna mi'th gynorthwyaf yw ateb allan o fendigaid air DUW, y Bibl Sanctaidd, with ba un y rhaid i ni sefyll neu syrthio yn dragwydd.

Y cwestiwn wyf yn feddwl, yw'r hwn a ddarllenaist yn barod, fef, "Gan na byddaf fi ond byrr amser yn y "byd hwn, ac o bosibl a droir allan a hono heb funud "rybudd, a ydwyf fi yn barod i farw, ac yn gymmwys "i fyned i dragwyddoldeb?"

Yn ol gofyn fel hyn, y cwestiwn pwysfawr ofnadwy hwn, cynorthwyed yr ARGLEWYDD di i'w ateb yn iawn, heb na thwylo dy hun â gwag obaith ar y naill law, os amharod i farw ac anghymmws i dragwyddoldeb wyt, nag ar y llaw arall, mewn un modd, wrthod y diddanwch a berthyn i ti os wyt yn gymmwys i farw, "a chael rhan o etifeddiaeth y farat yn y goleuni (b)."

—Fel y gwybyddych pa un o'r rhai'n yw'ch gyflwr, taer erfyniaf arnat ystyried.

Yn gyntaf, Beth a wyddost ti am DDUW?

Yn ail, Beth a wyddost ti am danat dy hun?

Dan y ddau ben cyffredinol hyn y cynhwysir y cwbl ar sydd angenrheidiol i iechydwriaeth dy enaid: Ond gan na ddealler y naill heb y llall, mi a'u cysylltasf ym mhob pwnge a ofynwyf: A chan na ddealler un o honynt heb addysg Glan Ysryd DUW, deisyfais arnat yr awr hon dderchafu dy galon atto ef mewn "gweddi, gan sefain gyd â Dafydd, Arglwydd, gwna i "mi ddeall ffordd dy orchymynion, fel y deallwyf dy Air, "dysged dy Ysryd fi, fel y gwelwyf bethau rhyfedd "allan o'th Gyfraith di, a gna di fi yn ddoeth i iechyd- "wriaeth."

Y tâd enwog hwnnw o'r eglwys, St. Austyn, a wyddai mor dda bod y cwbl o grefydd yn gynnwysedig mewn gwir adnabyddiaeth o DDUW ac o hono ei hunan, ac y dy-

y dywedir iddo dreulio amryw oriau yn y dirgel, heb ddywedyd dim ond hyn,—“ARGLWYDD, dysg i mi’th adnabod di, dysg i mi adnabod fy hunan.” I’r wir adnabyddiaeth hon y dymunwn o’r calon dy dywys di, a dywedaf er cyfur i ti, pa mor dlawd, ac anysgelig neu anwybodus bynnag wyt, etto gelli gyrhaeddyd yr adnabyddiaeth hon mor hawdd, ie, lawer haws, na’r dyn mwyaf goludog, doeth a dysgedig yn y byd. Er bod dysgedigaeth ddynol yn dra dymunol mewn enaid sanctaidd gofnyngedig, etto yn fynych a chwydda y galon â balchder, gan rwystro i’r enaid dderbyn gwirioneddau fymf a didwyll yr efengyl: Dywedaf gyd â’r duwiol Esgob Hall, “bod mwy o achos am rās na dysgeidiaeth i wneuthur gwir Gristion.” A’n HARGLWYDD ei hun a gadarnhaodd y gwirionedd hwn tu hwnt i bob amheuaeth drwy ddywedyd, “I ti yr ydwyf yn diolch, O “DAD, ARGLWYDD nef a daear, am i ti guddio y “pethau hyn rhag y doethion a’r rhai deallus, a’u dat- “guddio o honot i rhai bychain (i).” Yr un wedd y “dywaid St. Paul, Nad llawer o rai doethion yn ol y cnawd, “nad llawr o rai galluog, na llawer o rai boneddigion a “alwyd; eithr DUW a etholodd ffol bethau y byd, fel y “gwradwyddai y doethion; a gwan bethau y byd a etho- “lodd DUW, fel y gwradwyddai y pethau cedyrn; aphe- “thau distadl y byd, a pethau dirmygus, a ddewisodd “DUW, a’r pethau nid ydynt, fel y diddymai y pethau “sydd; fel na orfoledai un cnawd ger ei fron ef (k). “Eilwaith. Od oes neb yn eich mysg yn tybied ei fod “ei hun yn ddoeth yn y byd hwn, bydded ffol, fel y “byddo doeth; canys doethineb y byd hwn sydd ffolineb “gyd â DUW (l). Felly St. Iago, Oni ddewisodd “DUW dylodion y byd yn gyfoethogion mewn ffydd, “ac yn etifeddion y deyrnas, yr hon a addawodd efe i’r “rhaf sydd yn ei garu ef (m).”

Ni

(i) Mat. xi. 25. (k) 1 Cor. i. 26, 27, &c. (l) 1 Cor. iii. 18, 19.
(m) Iago ii. 5.

Ni ddichon holl ddyfgeidiaeth a philosophyddiaeth y byd, byth wneuthur i enaid deimlo drwg, enogrwydd a baich pechod, ac ni ddichon pob doethineb, na gwybodaeth o bob iaith dan yr haul lefaru heddwch wrth gydwybod enog, na thywallt cariad DUW i galon gyftuddiedig: na ddichon—Dyn anianol, h. y. dyn yng-hyflwr natur, heb ei gyfnewyd gan ddwyfol rās (bydded byth mor gyfoethog, doeth a dysgedig) “Nid yw yn “derbyn y pethau sy o Yspryd DUW, canysffolineb ydynt “ganddo ef; ac ni’s gall eu gwybod, o blegid yn yspri- “dol y bernir hwynt.”—Ond yr hwn sydd ysprydol (bydded byth mor dlawd ac anyfgedig) sydd yn barnu (neu’n canfod) pob peth (n). —Yr wyf yn crybwyll hyn eyn myned rhagof at y gofynion, am fod amryw ddynion (yn enwedig ym mhlith y tylodion) yn rhy barod i wrthddadlu yn erbyn eu heneidiau, gan ddywedid na feddant hwy ddyfgeidiaeth, ac nad ydynt ysgolheigion, am hynny maent yn meddwl nad allant wybod beth sydd angenrheidiol i iechedwriaeth eu henaid. Ond yr ysgrythur a ddyfsg yn llwyr wrthwyneb i hyn, ac a ddyweid i ni fod ffordd iechedwriaeth mor amlwg i’r neb a’i ceisio d ddi- frif, ac a roddio ynddi, “Pe byddent ynfydion, ni chy- “feiliornent (o).” —Am hynny y cwbl sydd angen- rheidiol, yw yspryd addfwyn golyngedig, fel yspryd plentyn bychan; o blegyd DUW a addawodd am ei bobl y cant oll eu dysgu gando ef (p). Gwel brofiad o hyn ymhellach yn y testynau canlynol.—Jer. xxxi. 34.—Ioan iv. 45.—1 Cor. ii. 10, 13.—1 Thef. iv. 9.—1 Ioan ii. 20, 27.

Weithian, gan mai yn Llyfr DUW, y Bibl, y ceir pob gwir adnabyddiaeth o DDUW, ac o honom ein hunain, gad i mi ofyn i ti, yn gyntaf, Beth, yn y llyfr hwn a ddyfsgaist ti am gyflwr ein rhieni cyntaf, Adda ac Efa, pan greodd DUW hwynt, a’u gosod ym Mharadwys? A ystyriaist ti erioed eu creu ar ddelw DUW (q), sef yn bur

(n) 1 Cor. ii. 14, 15. (o) Eesai xxxiv, 8. (p) Eesai liv. 13. (q) Gen. i. 27.

bur ac yn berffaith, mewn cyfiawnder a gwir sansteidd-
rwydd, nes dywedodd DUW pan edrychodd ar holl
waith y greadigaeth, yn enwedig dyn, "Ac wele da iawn
ydoedd." (r)

Yn ail, a wyt ti yn deall nad arhofodd Adda ac Efa,
ond byrr ennyd yn y cyflwr dedwydd y crewyd hwynt,
ac iddynt drwy droseddu gorchymynion DUW a bwyta
o ffrwyth y pren gwaharddedig, ddwyn marwolaeth enaid
a choroph, marwolaeth dymhorol, ysprydol a thragy-
wyddol arnynt eu hunain, a'u holl hiliogaeth, fef ar yr
holl fyd, am mai hwy oedd gwraidd, pen a rhieni holl
ddynol-ryw—Y gwenwyn a fagodd yn y ffynnon, a wen-
wynodd yr holl afon.—"Trwy un dyn y daeth pechod
"i'r byd, a marwolaeth trwy bechod, ac felly, (medd yr
"Apostl) yr aeth marwolaeth ar bob dyn, yn gymmaint
"a phechu o bawb (s)." Dyweid yr un Apostl yn yr un
bennod mai trwy gamwedd un (h. y. trwy gamwedd
Adda) "y teyrnafoedd pechod; a thrwy'r camwedd hwn
"y daeth barn ar bob dyn i gondemniad; a thrwy ann-
"fudd-dod un dyn y gwnaethpwyd llawer yn bechad-
"uriaid."

O ganlyniad ofnadwy pechod Adda! Fe gollodd dyn
ddelw a llun ei DDUW: Ymadawodd yr Yspryd Glân
a'i enaid ef: Y mae ef "wrth natur yn blentyn digofaint
"(t) wedi ei lunio mewn anwiredd, a beichiogi arno
"mewn pechod, ei galon fydd elyniaeth yn erbyn DUW
(u)." ei ddealltwriaeth yn dywyllwch; ei ewyllys yn
gyndyn, bob amfer yn gwrthwynebu ewyllys ei
Greawdwr; a'i ferchiadau oll wedi cyfeiliorni mor bell,
nes ydyw yn caru y pethau mae DUW'n gafau, ac yn
cafau y pethau mae DUW yn garu.

Cofynnaf i ti a ddifrif weithian,

A wyt ti, Ddarlenydd anwyl, yn gwybod ac yn teimlo
mai creadur syrthiedig a llygredig wyt, heb fywyd yf-
prydol

(r) Gen i. 31. (s) Rhuf. v. &c. hyd ddiwedd y beannod. (t) Eph.
ii. 3. (u) Psal. li. 5.

pryd
a'th
Os n
na d
hollo
dyma
a'r ll
ti'th
dol
honn
Sinai
ymm
gyfra
Gorc
fwyd
tuac
ymm
ac yn
Dym
"fy
"Me
"a
"(z)
"ac
"(a)
Y
Cyfa
waha
Gyfa
yn he
Be
drose
gofain
yn yf

(1) Ez

prydol nag iechyd ynof, eithr dy "eni mewn pechod," a'th fod "wrth natur yn blentyn digofaint megis eraill?" Os na wyddost hyn, ni roddaiſt un cam tu a'r nefoedd; am na ddichon neb fod yn y ffordd i iachau tra y mae yn hollol anwybodus o'i glefyd.—Ond os gwyddost mai dyma'th gyflwr drwy bechod gwreiddiol, ſef y pechod a'r llygredd a dardd i ti oddi wrth Adda, a wyddost ti'th fod hefyd dan gondemniad am bechodau gweithredol yn erbyn cyfraith DDUW; y gyfraith ſanſtaidd honno a roddodd DUW ei hunon i Fofes, ar Fynydd Sinai, ac a elwir y Gyfraith Foefol, am ei bod yn gorchymyn pob moesoldeb.—DUW ei hun a ysgrifennodd y gyfraith hon ar ddwy lech-faen, ac a'i rhannodd yn Ddeg Gorchymyn; y pedwar cyntaf a gynhwysant ein dyledſwydd tuac at DDUW, a'r chwe' olaf ein dyledſwydd tuac at ein cymydog. Mae DUW yn erehi cadw y gorchymynion hyn oll mewn, meddwl, gair a gweithred; ac yn bygwth melldithio'r enaid a drofeddo un o honynt. Dyma ſel y dyweid efe, "Yr enaid a becho, hwnnw a "fydd marw (x) cyflog pechod, yw marwolaeth (y). "Melldigedig yw pob un nid yw'n aros yn yr holl bethau "a 'sgrifénir yn Llyſr y Ddeddf, i'w gwneuthar hwynt " (z). Pwy bynnag a gadwo'r gyfraith i gyd oll, "ac a ballo mewn un pwnc, y mae efe yn euog o'r cwbl " (a)."

Y gyfraith hon a elwir hefyd yr Hên Gyffammod, y Cyffammod Cyntaf, neu'r Cyffammod Gweithredoedd, i wahaniaethu rhyngddo a'r Cyffammod Newydd, neu'r Ail Gyffammod, ſef y Cyffammod Grâs; am ba un y llefarwn yn helaethach rhagllaw.

Bellach, gad i mi ofyn, a wyt ti yn teimlo'th fod yn drofeddwr, o'r gyfraith hon, ac am hynny yn haeddu digofaint a melldith DUW? A wyddost ti fod y Ddeddf yn ysprydol, ac yn condemnio, nid pechod allanol yn
unig,

(x) Ezec. xviii. 4. (y) Rhuf. vi. 23. (z) Gal. iii. 10. (a) Iago ii. 10.

unig, ond pechod tufewnol hefyd? O pa mor lleied a wyr yn iawn beth yw pechod!—Pawb yn wir a addefant mai pechod yw llofruddiaeth, godineb, lledrad ac anlladrwydd, torri'r Sabbath, a'r cyfryw feiau anafus: etto ni wyr neb yn brofiadol, ond y sawl a ddyfsgwyd gan DDUW, fod, hyd yn oed y trosedd lleiaf o'r Gyfraith yn Bechod; "Oblegyd anghyfraith (medd Ioan) yw "pechod" (b); am hynny mae pob un yn bechadur ac yn droseddwr ynghyfrif DUW, ac a dorrodd y gyfraith, ie, onid unwaith; a hynny mewn meddwl yn unig; ac fel pechadur, yn ddarostyngedig i holl felldithion a dialedd yr hwn fydd "lanach ei olwg nag y geill "edrych ar anwiredd, ac na chyfrif yr anwir yn gy- "fiawn" (c)

Gadewch i ni weithian ystyried pob gorchymmyn o'r ddeddf yn ei burdeb ac ehangder eithaf, fel y credom yn llwyr mai gwir a ddywaid St. Paul "Trwy weithred- "oedd yddeddf, ni chyfiawheir un cnawd" (d).

Y gorchymmyn cyntaf a ddywaid, "Na fydded it "Dduwiau eraill onid myfi."

Y mae'r gorchymmyn hwn yn erchi i ni yn y modd mwyaf difrifol, addoli y gwir DDUW, ac yn llwyr wahardd pob peth sydd wrthwyneb i hynny. 'Nawr mae'r holl ysgrythurau yn dangos fod y gwir DDUW yn byw mewn Tri Pherson Dwyfol, y TAD, y MAB, a'r YSPRYD GLAN, a'r Tri hyn mai un ydynt. Felly hefyd y dyfsg ein heglwys yn ei holl wasanaeth, yn enwedig yn ei herthygl gyntaf, yn nechreu y Litany, rhagymadrodd y Cymmun am Sul y Drindod, ac ynghredo St. Athanasius. Mae'n ddiammeu ynteu fod y gorchymmyn hwn yn condemnio yr Ariaid a'r Soci-niaid (e), y sawl a wadant y Drindod yn Undod, neti Dduwdod CRIST a'r YSPRYD GLAN. Ac heblaw rhain, mae pawb eraill na addolant y Tri-Un DUW, mewn

(b) 1 Ioan ii. 4. (c) Ecfod. xxxiv. 7. (d) Rhuf. iii. 20. Gal. ii. 6.
(e) A ulwir felly o herwydd sylfaenwyr cyntaf yr Herefiau hyn.

mewn yspryd a gwirionedd, yn euog wrth y gorchymyn hwn : ac etto leied o'r fath addolwyr fydd ! Mor fynych y bu i'r rhai gorau o honom ni ddynefu at DDUW a'n gwefusau tra'r oedd ein calonnau yn crwydro'n ol y byd a'i bethau. Diammau yntau, o's adwaenest dy hunan, y dywedi o ddisrif gyd â ni yngeiriau'r eglwys, " AR-GLWYDD trugarha wrthyf (am dorri'r gyfraith hon) a goftwng fy nghalon i'w chadw hi yn well rhagllaw.

Yr ail orchymyn a ddyweid, " Na wna it dyhun " ddelw gerfiedig, na llun dim a'r fydd yn y nefoedd " uchod, nac ar y ddaear ifod, nac yn y dwfr tan y " ddaear : Na ymofwng iddynt, ac na addola hwynt ; " canys mifi yr ARGLWYDD dy DDUW, ydwyf " DDUW eddigus, yn ymweled a phechodau y tadau ar " y plant, hyd y drydedd a'r bedwaredd genhedlaeth, " o'r rhai a'm cafant ; ac yn gwneuthur trugaredd i filoedd " o'r rhai am carant, ac a gadwant fy ngorchymien."

Y gorchymyn hwn a lwyr wahardd bob eilunaddoliaeth ; a'r hwn fydd DDUW eiddigus, ac na chaniattra i ni garu neb fel ef ei hun, a arch i ni rododi ein calonnau oll yn barchus iddo ef. — Erys gatfydd na bu i ti benhio fel y paganiaid deillion, i addoli'r Haul, y Lleuad, neu'r Sêr ; nac ychwaith ymgytymu gyd âg Eglwys Rufain, i ddelwau a lluniau ; etto, a ddarfu i ti erioed ofod i fyns ddelwau yn dy galon, lletty a lloches pob eilunaddoliaeth ? Nid yn unig addoli pren neu faen, a wna ddyn yn eilunaddolwr ; eithr os bydd i ni un amser rododi i unrhyw greadur, neu i unrhyw beth, y lle hwnnw yn ein serchiau a berthyn i DDUW yn unig, y creadur neu'r peth hwnnw, bydded y peth a fyddo, yw ein DUW ni, a ninnau ydym addolwyr delwau, ynghyfrif yr hwn " nid " edrych fel yr edrych dŷn ; canys dŷn a edrych ar y " golygiad, ond yr Arglwydd a edrych ar y galon (f)." O herwydd hyn y dyweid yr Apostol yn bendant fod cybydd-dod (neu arian-garwch) yn eilunaddoliaeth (g) ;

B.

Ac

(f) 1 Sam. xvi. 7.

(g) Col. iii. 5.

Ac efe a ddyweid am y glŵth a'r meddŵon, " mai
 " DUW y rhai hyn yw eu bol (b)," am fod y rhai'n
 yn rhoi eu serch ar eu boliau, a'r cybyddion ar
 eu pentwrr aur, yu lle ar DDUW yn unig. Ac ni
 waeth pa un a'i bach a'i mawr fyddo eu pentwrr,
 na pha un a fydd dim a'i peido, am y geill y tlawd fod yn
 eilunaddolwr yngelwg DUW; canys heblaw fod dynion
 yn fynych yn caru'n ormod y pethau na feddant, cybydd-
 dod yw tymmer y galon, am hynny a welir mor fynych
 ymhlith y dionion gwael, a'r boneddigion gwych. Dichon
 y dyn clottaf fod y cybydd mwyaf a'r eilunaddolwr casaf,
 am fed cybydd-dod yn gafach yn y tlawd nac yn neb.
 Gan hynny, os nad elli ddyweid i ti bob munud o'th oes,
 garu DUW a'th holl galon, meddwl, enaid a nerth, heb
 unwaith berchi elw, hawddfyd, dŷn, na dim yn fwy na
 DUW, a'i wafanaeth, yr wyt ti yn ddiammeu yn dro-
 feddwr o'r gorchymmyn hwn, a chennyt achos i weddio
 yngeiriau'r eglwys, " ARGLWYDD trugarha wrthŷm,
 " a goftwng ein calennau i gadw'r gyfraith hon."

Y trydydd gorchymmyn a ddyweid, " Na chymmer
 enw yr GRGLWYDD dy DDUW yn ofer; canys'nid
 " gwirion gan yr ARGLWYDD yr hwn a gymmero ei
 " enw ef yn ofer."

Y gorchymmyn hwn a wahard bob arfer amharchus o
 enw DUW, ac a arch roddi pob anrhydedd iddo,— Ond
 pwy yn fyw a ddyweid ei fod yn ddieuog ger bron y gyf-
 raith hon? A fuost ti erioed yn euog o dyngu a rhegu
 mewn ymadrodd cyffredin? Ac os na buost eubg o hyn,
 etto a ddarfu i ti erioed arfer yn anystyriol y fath eiriau
 a'r rhai hyn, O ARGLWYDD, O DDUW, O CRIST,
 yr ARGLWYDD a fo'n maddeu i mi, &c. &c. Nid oes
 dim yn fwy cyffredin na'r fath halogiad dibris a hyn o
 sanctaidd enw JEHOFAH, ac etto leied a ystyriant y
 drwg o hynny! Ond cofiwn mai'r un DUW ac a ddy-
 weid

weid, "Na ladd," addyweid hefyd, "Na chymmer fy enw
 "i yn ofer." A bod pob gorchymmyrn o'r gyfraith yn
 dyfod gyd â'r un dwysol awdurdod. Ymhellach; ai ni
 ddarfu i ti yn fynych gymmeryd yn ofer enw yr AR-
 GLWYDD, hyd yn oed wrth weddio ar dy benliniau,
 ac yn nhŷ DDUW ei hunan? Hyn a wnaethost bob tro y
 buost yn gweddio ac yn moli mewn modd oerllyd, ffurfiol,
 neu o ran arfer, heb barchu ei enw mawr yn dy galon
 a'th enaid. Yn siccr yntau y canfyddi fod achos i weddio
 o hyd, "ARGLWYDD trugarha wrthym, a goftwng
 "ein calonau i gadw'r gyfraith hon."

Y pedwerydd gorchymmyrn a ddyweid. "Cofia gadw
 "yn sanctaidd y dydd Sabbath, chwe' diwrnod y gweithi
 "ac y gwnai dy holl waith; eithr y feithfed dydd yw
 "Sabbath yr ARGLWYDD, dy DDUW: ar y dydd
 "hwn na wna ddim gwaith, tydi na'th fab, na'th ferch,
 "na'th was, na'th forwyn, na'th anifail, na'r dyn dieithr
 "a fyddo o fewn dy byrth, canys mewn chwe' diwrnod
 "y gnaeth yr ARGLWYDD nef a daear, y môr, ac oll
 "fydd ynddynt, ac a orphwysodd y feithfed dydd; am
 "hynny y bendithiodd yr ARGLWYDD y feithfed
 "dydd, ac a'i sancteiddiodd ef."

Y mae'r gorehymmyrn hwn nid yn unig yn gwabardd i
 ni halogi'r Sabbath, eithr yn erchi i ni ei gadw yn
 sanctaidd; etto mor gwylyddus y dibrisier y gorchymmyrn
 hwn, a bod mwy o bechod ysgatsydd yn cael ei wneuthur
 ar y dydd sabbath, nag ar yr holl ddyddiau eraill o'r
 wythnos.—Ymhlith torrwy'r hynod y sabbath, gellir
 cyfrif pawb a wnant y ful yn ddydd marchnad, o brynu
 a gwerthu, neu sefydlu eu cyfrifon, neu 'scrifennu lly-
 thyllau ar achosion tymhorol, ac hefyd pawb a siwrneiant
 heb achos anhepcorol, neu a ymwelant i wag-siarad ar
 dydd hwn.—Halogir y sabbath hefyd gan y lawl a
 arhosant o'u gwirfodd o'r addoliad cyhoedd; ac yn
 waeth gan y rhai a ânt i'r eglwys yn unswydd i gyfarfod
 eu cymmydogion ar negeiau bydol, naill ai yn nhŷ
 DDUW, neu mor gynted ac y delont allan o hono:
 Ac yn waeth etto gan y neb a ânt ymmaith dan wawdio
 B 2 gweinidogion,

gweinidogion, gwirioneddau, a phobl DDUW, yn lle myfyrio ar yr hyn a glywsant o'r pulpid, a gweddio am fendith arno. — Fe'i halogir hefyd gan y fawl a ânt i'r eglwys, er mwyn gweled a chael eu gweled, neu lygadyrthu ar wisgoedd a phersonau eraill. A chanddynt hwythau a arosant gartref ar y ful, gan feddwl eu gwisgoedd yn rhy wael i ymddangos yn y gynnullaidfa; balchder ofnadwy yw'r achos o hyn oll, ac am hynny yn dra ffaidd yng olwg y DUW hwnnw a drig gyd â'r isel a'r gostyngedig o galon yn unig. — Fe'i halogir hefyd gan y rhieni, meistri a meistressi na roddant i'w plant a'u gwafanaeth y'nion addysgiadau duwiol ar y dydd hwn, eithr goddef iddynt ei drethio yn chwedleua am y byd, yn segur rodienna, neu ddihyn eu coeg bleierau eu hunain (i).

Diammeu y canfyddi weithian ddigon o achos i ymddarostwng am dy bechodau yn erbyn y pedwar gorchymyn cyntaf o'r gyfraith, y rhai a gynhwysant dy dyledswydd tuac at DDUW; a thi weli mai cymmwyd iawn i'n heglwys ddyfgu ei haelodau i ddywedyd yn oftyngedig ar ol pob un o honynt, y weddi hon; "AR-GLWYDD trugarha wrthym, a gostwng ein calonau i gadw'r gyfraith hon."

Y pummed gorchymyn a ddyweid, "Anrhydedda dy dad a'th fam, fel yr estynner dy ddyddiau ar y ddaear, ar, yr hen a rydd yr ARGLWYDD dy DDUW i ti."

Mae'r gorchymyn hwn yn erchi i blant dalu pob anrhydedd dyledus i'w rhieni, ac yn gwahardd pob ymddygiad amharchus yn y rhai isel radd tuac at y rhai a ofododd Rhagluniaeth yn ben arnynt. Amlwg hyw ynteu fod plant yn torri'r gorchymyn hwn o'r gyfraith drwy ddangos yspryd ystyfnig a dirmygus tuac at eu rhieni, a gommedd ufuddhau i'w gorchymynion cyfreithlon. Ac nid hwy yn unig, eithr gwafanaeth-ddynion hefyd a ymddygant yn amharchus a farrug tuac

at eu meistri a'u meistressi, yn lle dangos ffyddlondeb ei thaf, eithr bod yn dwyllodrus a gwastraffus o'r hyn fydd dan eu dwylo, ydynt drofeddwyr o'r gorchymmyn hwn Felly hefyd, pawb a ddirmygo neu a wrthodo geryddon ac addysgiadau eu tadau ysprydol, sef gweinidogion ffyddlon yr efengyl, ydynt drofeddwyr enghill o'r gorchymmyn hwn

Ac megis y mae dyledswydd oddi wrth rai isel radd tuac at rai uwch, felly rhaid fod dyledswydd oddi wrth rai uchel radd tuac at rai is—Dylai rhieni ofalu am eu plant a'u dwyn i fynu, "Yn addysg ac athrawiaeth yr "Arglwydd" (k); a bod bob amser yn barod i annog pob ymddangosiad o grefydd yn eu meddyliau tyner. Dylent dymheru eu hawdurdod a thiriondeb "heb yrru "eu plant i ddigio."—Dylai meistri lwyr dalu cyflogau cymmwys i'w gwafanaeth-ddynion, ac hefyd wobrwyo y dâ a'r diwyd. Dylent fod yn rhesymmol yn eu gorchymmynion, a chaniattau iddynt amser cymmwys i wasanaethu DUW yn gyhoedd ac yn ddirgel. Dylent hefyd osod ger eu bron esampl dda yn eu bucheddau eu hunain, a'u galw beunydd ynghyd i wrando gair DUW ac i weddio yn y teulu. Yn lle hynny, Oh, gynhifer o wasanaeth-ddynion na chlywant ddim gan rai meistri a meistressi ond ymdaeru, tyngu a rhegu o ddydd i ddydd, ac o flwyddyn i flwyddyn—Dylai gweinidogion hwythau wilio dros y praidd a ymddiriedwyd i'w gofal, "a bod yn daer mewn amser, ac allan o amser, gan argyhoeddi, cerddu, ac annog gyd â phob hir-ymaros ac athrawiaeth. (l). Rhaid iddynt fod yn onest, nid yn ddaueiriog, nid yn ymroi i win, nid yu budrelwa" (m). Nod ynod yn yr ysgrythur ar wir weinidog i GRIST, yw ei bod yn „barod i hyfforddi. (n).” Ni-thybia'r fath hyn yn digon iddo roddi pregeth neu ddwy i'w braidd ar y Sul, i'w lath a lafuria yn eu plith drwy'r wythnos, gan fyned o'i ddydd i ddydd, a'u cynghori yn ddirgel, a chwilio i gyflwr eu heneidian.

B 3

(k) Eph vi. 4. (l) 2 Tim. iv. 2. (m) 1 Tim. iii. 8. (n) 1 Tim. iii. 2.

heneidiau (o).—Yn fyrr, pob gweinidog ffyddlon a fydd o feddwl yr Apostl, “Ni farn iddo wybod dim ymhlith ei bobl, ond IESU GRIST, a hwnnw wedi ei groeshoelio (p). Ond ai hyn yw gwahanol nŏd y rhan fwyaf o weinidogion? Och! rhy wir fod amryw mewn urddau sanctaidd, yn ymroi i wybod a siarad llawer mwy am eu degymmau a’u gofynion, eu daear a’u hanifeiliaid, eu chwareuon a’u difyrwch, nac am “IESU GRIST, a hwnnw wedi ei groeshoelio!” Oni chymmer llawer y cnŏ, heb edrych ond anfynych am y praid, ac ysgatfydd a gyflogant arall i lafurio drostynt, am bris isel? Felly cymmwys iawn y gellir arfer galarnad y prophwyd gynt yn erbyn amryw o weinidogion ein dyddiau ni. “Gwae fugeiliaid “Israel, y rhai sydd yn eu porthi eu hunain: oni phor- “tha’r bugeiliaid y praid? Y brafder a swytewch, a’r “gwlan a wisgwch, ond ni phorthwch y praid. Ni “chryfhasoch y rhai llef, ac ni feddyginiaethasoch y “glaf, ni rwymasoch y ddrylliedig chwaith, a’r gyfeili- “ornus ni ddygasoch adref, a’r golledig ni cheifiasoch; “eithr llywodraethasoch hwynt â thrais ac â chreulondeb “(q).”

Y chweched gorchymryn a ddyweid, “Na ladd.”

Y gorchymryn hwn a wahardd nid yn unig lofrudd-iaeth (neu ddwyn bywyd dyn) eithr hefyd pob digter, llid, malis, cenfigen a thymmherau creulon eraill. Ac a arch i ni wneuthur ein goreu er cynnal iechyd a llwyddiant corph ac enaid ein cymmydog—Dyweid ein **HARGLWYDD** i ni y gellir lladd yn y galon yn gyfal-

(o) Un o ofynion yr Esgob i bob offeiriad o Eglwas Loegr cyn ei ordeinio yw, “A ymarterwch chwi roddi yn wastad rybuddiau a “chynghorion cyhoedd a dirgel, yn gyfal i’r claf ac i’r iach o fewn “eich cŏr, megis y byddo yr angen yn gofyn? Atteb, Mi a wna- “felly a’r **ARGLWYDD** yn gynnorthwywr i mi.” *Ordinbad Offeiriad* (p) 1 Cor. ii. 2. (q) Eseciel xxxiv. 2, 3, 3, &c. Rhan o’r siars rydd yr Esgob i weinidog cyn y gallo ei dderbyn i gyflawn urddau yw,, “Bod iddo athrawu, rhagrybuddio, porthi, ac arlwyio i deu- “**ARGLWYDD**; ceisio defaid CRIST a ynt ar ddisperod, a “blant ei fydd ynghanol y byd drygionus hwn, fel y b’ont cadwedi- “irwy GRIST byth bythoedd. *Ordinbad Offeiriad*,

ac yn weithredol (r). Ac yn wir nid oes llofruddiaeth allanol ond a dardd o'r galon; yno y trig holl fwriadau drwg, y rhai a ddiweddent yn fynych mewn tywallt gwaed a llofruddiaeth oni bai eu rhwystro gan rās attaliol; am hynny y dyweid yr ysgrythur, Pob un ag fydd yn casâu ei frawd, lleiddiad dyn yw" (s). Mae ef yn llofrudd llwyr yngolwg y DUW sanctaidd hwnnw a farn bob gweithred yn ol bwriad y galon; a bydd y neb a ddywedo mewn llid, Raca, (adyn diras) mewn perygl, nid o farn yn unig, eithr o dân uffern hefyd (t). Pe ystyriai dynion hyn, byddai llai dadwrdd ac ymryson nag y fydd y a gwiliant ar gynhyrfaid cyntaf llidd, rhag iddo dorri allan yn llofruddiaeth gweithredol, hâd pa un yw llid.

O leied a feddyliodd amryw o'r creaduriaid truenus hynny a grogwyd, y terfynai eu llid a'u digter felly; pe dywedafid hynny wrthynt, buafent barod i ateb fel Hazael, "Ai Ci yw dy was, fel y gwnelai efe'r mawr-
" beth hyn (u) ?". Maent hwythau hefyd yn torri'r gorohymmyn hwn yn amlwg, y neb a ddymuno farwolaeth câr neu gyfaill, fel yr etifeddont hwy eu meddiannau.

Y mae etto waeth llofruddiaeth na lladd y corph, sef lladd yr enaid, drwy wneuthur y rhan oren, ac anfarwol hon yn ddarostyngedig i chwerw boenau angen tragywyddol: a pha beth yw'r achos o'r llofruddiaeth hwn? Pechod ydyw. Pob pechod a wneir fydd megis piccell a wthier yn yr enaid; ac etto pwy a all ddyweid ei fod yn lân oddi wrth y llofruddiaeth hwn? Neb. Neb a'r a adwaen ei gyflwr wrth natur ac ymarferiad, canys wrth bechu, ti a leddaist dy enaid dy hun, ac enaid dy gymmydog, drwy beri iddo ef bechu yn ol dy esampldrwg di.—Y meddwon, (a hudant eraill i feddwi fel eu hunain), putteinwyr, godinebwyr, a'r aflan oll, ydynt mewn modd neillduol yn euog o ladd encidiau dynion eraill, drwy fod yn gyfrannog o'u pechodau hwynt.

Ond y mae trydydd rhyw o lofruddiaeth, creulonach etto na'r ddau o'r blaen, sef croeshoelio Mab DUW. Pechod a wnaeth y chwerw farwolaeth hon hefyd. h. y. dy bechodau

(r) Matth. xv. 19. (s) 1 Ioan iii. 15. (t) Math. v. 22.

(u) 2 Bren. viii. 13.

bechodau di a minnau, O bechadur, oedd yr hoelion hynny, a siccrhaodd y bendigaidd IESU ar felldigaidd bren y groes; h. y. oni buasai am bechod, ni chroeshoeliasid **ARGLWYDD** y bywyd a'r gogoniant. Ac am hynny yr apostol Paul, wrth lefaru am y rhai a ddychwelant at eu pechodau, "fel ci at ei chwdiad ei hun, neu hwch wedi "ei golchi i'w hymdreiglfa yn y dom (w)," a haera "eu bod yn ail groeshoelio iddynt eu hunain **FAB DUW** (w)."

Pwy ynteu a ddyweid nad yw euog o lofruddio yn y tair ffordd hon, pan bwyfir ei feddyliau, ei eiriau, a'i weithredoedd ynghloriannau cyfraith dra sanctaidd **DUW**?

Y feithfed gorchymmyn a ddyweid, "Na wna odineb."

Y gorchymmyn hwn a wahardd chwanteu cnawdol o bob mât, ac a ofyn y dyweirdeb puraf. Er mai "a'r rhydeddus yw priodas ym mhawb, a'r gwelw dihalogeddig; etto putteinwyr a godinebwyr a farna **DUW** (x)."

Nid yn unig y dyn a halogo wraig ei gymmydog a geir yn euog wrth y gorchymmyn hwn; eithr pob meddwl, gair, neu olwg anllad, a wna ddyn yn odinebwr ger bron **DUW**: gan hynny, pan oed ein **HARGLWYDD** ei hun yn esponio y gorchymmyn hwn, dywedodd wrth ei wrandawyr fod "pob un fydd yn edrych ar wraig, i'w "chwennychu hi, wedi gwneuthur eisoes odineb â hi yn "ei galon (y)." Os wyt ti ynteu yn lân oddi wrth y weithred allanol o odineb a phutteindra, etto pwy a ddyweid ei fod yn lân oddi wrth odineb y galon a'r llygaid?

O pa nifer o amrywiol fath o chwantau anifeilaidd, a ffeidd-dra a genhedlir ac a faethir yn y galon, na tharddant byth i'r weithred allanol, o eisiau cyfleusdra, rhag ofn clefydau, rhag cywilydd, ac ofn colli gair da! "O'r "galon (medd ein **HARGLWYDD**) y mae meddyliau "drwg yn dyfod allan, lladdiadau, tor-priodasau, go-"dinebau" (z). Heblaw hyn, pa gymmaint o anlladrwydd

(v) 2 Pedr. ii. 22. (w) Heb. vi. 6. (x) Heb. xiii. 4. (y) Matt. v. 28.
(z) Matt. xv. 19.

wydd ac aflendid a wneir yn y dirgel na wyr neb am dano ond DUW a chydwybod y pechadur ei hunan; a hyn, ysgatfydd, gan amryw a gyfrifer ym marn y byd, yn ddynion diwair a dihalog eithaf. Pawb â'r a borthant eu blŷs, a wisgant ddillad anweddaidd, a ymbleserant mewn siarad budr, neu edrych ar luniau, baledau, a llyfrau anllad, ydynt hefyd yn droseddwyr o'r gorchymmyn hwn. Yn ol y cwbl, pa achos fydd i bawb o honem ni lefain allan yng eiriau ein Litani, "Rhag godineb a phob pechod marwol arall gwared ni ARGLLWYDD daionus."

Y mae hefyd odineb ysprydol, am ba un y sonia'r ysgrythur yn fynych; a hwn a wneir drwy osod y ferch iadau hynny a berthyn i DDUW fel ein Priod cyfammodol (a) ar y byd ac ar bechod. Yn erbyn y godineb a'r putteindra ysprydol hwn y gwaeddai y prophwydi gynt yn fynych; a St. Iago a ddyweid yn bendant wrth y sawl fydd a'u calonnau wedi ymddieithro oddi wrth y DUW a'u gwnaeth, a myned i gyfeillach a ferch y byd, "Chwi odinebwyr. a godinebwagedd, oni wyddoch chwi fod i gyfeillach y byd yn elyniaeth i DDUW? Pwy bynnag gan hynny a ewyllsio fod yn gyfaill i'r byd, y mae yn elyn i DDUW (b)"—Pwy weithian all ddyweid, Yr wyf fi yn rhydd oddi wrth y pechod hwn? Diammeu fod i ti i ddarllenydd, pwy bynnag wyt, achos i ymddarostwng i'r llwch ger bron DUW, a llefain yn wastadol, "ARGLLWYDD, trugarha wrthym, a gostwng ein calonnau i gadw'r gyfraith hon."

Yr wythfod gorchymmyn a ddyweid, "Na ledratta."

Y gorchymmyn hwn, nid yn unig a wabardd i ni i ddwyn ymmaith eiddo ein cymmydog, eithr a bar i ni i fod yn eithaf cyfiawn ac uniawn yn ein holl ymddygiad. Am hynny maent bwy yn tori'r gorchymmyn hwn, y neb a hudo neu a dwyllo eu cymmydogion wrth brynu a gwerthu; a'r sawl a guddiant feiau eu dodrefn, gan gwerthu megis difai y peth nad yw felly; a'r rhai a dderbyniant elw afresymmol; a'r sawl a wna niweid i ddy, dodrefn,

drefn, neu anifeiliaid eu cymmmodog; a'r sawl a dwyllant eu gweinidog o'i ddegymmau, neu'r brenhin o'i ardrethi drwy farchnatta moddion anghyfreithlon; a'r sawl a redant mewn dyled, neu a fenthycciant arian nad y'n debyg o dalu'n ol, neu a gymmerant ormod llog am arian roddant allan. Ac nid yw twyllo ein cymmydog o'i eiddo mewn chwaryddiaeth, ac ofer gampau, ddim amgenach yngolwg DUW, na lledrad. Y mae vnteu hefyd yn torri'r gorchymmyn, hwn y sawl na chynorthwyo y tlawd yn of ei allu; a'r sawl a fo'n segura gan ballu a gweithio; a'r sawl a wario yr hyn a ddylai fyned at gynhafiaeth ei deulu, mewn tafarnau neu leoedd o'r fath. — Gwasanaeth-ddynion a wastraffont, neu a roddant i eraill. eiddo eu meistri a'u meistressi, heb eu cennad, ydynt hefyd droseddwy'r o'r gorchymmyn hwn, yn gyflaf a'r pummed.

Ac megis ac y mae Hofruddiaeth a godineb ysgrydol, felly y mae hefyd hedrad ysprydol; sef pan y mae dyn yn yspeilio DUW o'r anrhydedd, y gogoniant, a'r clod a berthyn i'w enw; pan attalio ei weddiau oddi wrth DDUW; neu gyfrif i'w ofal, rhagweliad, a'i ddoethineb ei hun y pethau a feddo drwy ofal a doeth ragluniaeth DUW.

Y nawfed gorchymmyn a ddyweid, "Na ddwg gam dyfiolaeth yn erbyn dy gymmydog."

Y gorchymmyn hwn a wahardd, nid yn unig dyngu anndon mewn llys barn, er niweid i'n cymmydog, eithr pob celwydd, gogan, enllib a drygair pa bynnag. Ac etto lawned yw'r byd o'r pethau hyn! Cymmwys y dyweid yr Apostol am y tafod, mai "Aelod bychan, a drwg" "anllywodraethus ydyw, na ddichon un dyn ei ddofi" (c) canys DUW yn unig a ddichon hyn: ie, mer gyffredin yw'r pechod oddywedyd celwydd er niweid i gymmydog, a bod llawer fel yn meddwl nad allent na byw na llwyddo beb hynny: dyma pa'm y dywedir cynnifer o gelwyddau mewn sioppau, ffeiriau a marchnadoedd, er mwyn cymmeryd mantais ar y marchnatwyr; er, dryw'r fath gelwyddau a rhai'n, fod yr wythfed a'r nawfed gorchymmyn yn

cael

cael eu torri eill dan ar un-waith. A phan ymgynbullo
amryw ddyaion ynghyd beth arall yw eu hymddiddanion
yn gyffredin onid beio, absennu, a goganu eraill, a hyn
mewn bwriad balch i'w derchafu eu hunain ar eu dinystr
hwynt. Pa gynnifer hefyd pan wnelont fai, fydd esmwyth
ddigon os gallant ei guddio a chelwydd, ac felly ychwa-
negu Pechod at Bechod!

Y degfed gorchymmyn a ddyweid, "Na chwennych
dŷ dy gymmydog, na chwennych wraig dy gymmy-
dog, na'i wâs, na'i forwyn, na'i ŷch, na'i afyn, na dim
a'r fydd eiddo."

Y gorchymmyn hwn a lwyr-wahardd bob chwant
anghyfreithlon o gael eiddo eraill; ac hyd yn oed y dy-
muniad lleiaf yn y galon o fwynhau unrhyw beth yn
groes i sanctaidd ewyllys DUW, a gondemnir. Argy-
hoeddiad o'r gwirionedd hwn, drwy Yspryd DUW, a
ddaeth a St. Paul i weled ei hun yn bechadur yn erbyn
y gyfraith honno, wrth ba un y dysgwyliai gynt am ie-
chydwrriaeth; "Eithr nid adnabum i bechod" ebe ef (h.
nid adnabum wir natur pechod) "oni bai ddywedyd
o'r ddeddf, Na thrachwanta (d); yr oeddwn i gynt yn
yw heb y ddeddf;" (meddylodd fod pob peth o'r goreu,
am ei fod yn lân oddi wrth bechodau allanol) "ond pan
ddaeth y gorchymmyn" (yn ei ehangder a'i nerth)
"adfywiodd pechod," (gwasgodd ar ei yspryd ef) "ac
ynteu a fu farw" (bu farw i bob gobaith o gael ei
achyb drwy ei gyfiawnder ei hun, neu ufudd-dod i'r
gyfraith foefol) ie "cafodd y gorchymmyn." neu'r
gyfraith, "ac oedd i fywyd" (i roddi bywyd tragwyd-
ol, os gallai ei chadw) "i farwolaeth," i'w drosglwyddo
i farwolaeth," (dragwyddol am ei thorri) felly "pechod
yn cymmeryd achlysur trwy'r gorchymmyn, a'i lladdodd,
ac a weithiodd ynddo bob trachwant." Mewn geiriau
eraill, pan gydmharodd ef ei hun â'r rheol uniawn
honno, y gyfraith, yn ei ehangder ac ysprydolrwydd
ithaf, canfu yn eglurach fod pechod yn dra phechadu-
ruf,

fus, heb ganddo mwy addim i ddywedyd o'i blaidd ei hun
 ond tra yr addefai bod y gyfraith yn sanctaidd, yn gyf-
 lawn, a da, etto gwelodd nad oedd ganddo, o herwyd
 gwendid a llygredd ei natur, nerth i'w chyflawni; am
 hynny a cawn ei yn ol yr argyhoeddiad hwn yn gweddio
 am gael bod "yng Nghrist, heb ei gyflawnder ei hun. y
 "hwn fydd o'r gyfraith, ond yr hwn fydd trwy ffydd
 "CRIST, sef y cyflawnder fydd o DDUW trwy ffydd (c).
 A'i hyn oedd profiad yr apostol Paul? a phwy a fedd
 ddegfed ran o'i ufuddod ef i'w gyflwyno i DDUW? Ne-
 os wyt yn meddwl fod gennynt fwy, a elli wir ddyweid
 "Mi a lanhais fy nghalon, glân wyf oddi wrth my mhe-
 "chodau (f)." Ni themlais erioedd wyniau trachwan-
 h. y. ni bu erioed na chwant na deisyfiad yn fy enaid y
 groes i gyfraith, meddwl, ac ewylllys DUW; os na ch-
 ddyweid hyn, yr wyt yn droseddwr o'r degfed gorchym-
 myn, ac yn ddarostyngedig i'r farn ofnadwy honno
 fwgythir yn erbyn pob enaid dyn, a ddaw yn fyrr o
 ufudd-dod perffaith a dibechod hwnnw a ofyn y DUW
 sanctaidd gennym.

Dymma i ti hanes byrr o ehangder a phurdeb cyfraith
 dra sanctaidd DUW. A diammeu y cantyddi fod i
 eithaf chos "i grynu ac arlwydo'n ddirfawr" wrth fysym
 ar dy amrywiol droseddau i'w herbyn; ac ar y felldia-
 ddychr, nll, d honno sy'n crogi-uwch dy ben am bob tro
 fedd a wnaethost, mewn meddwl, gair, neu weithred.

A chanfyddi hefyd, fod yn llwyr amhosibl i un dy-
 byw, er ein cwmp yn Adda, gadw'r gyfraith hon, y
 ei ehangder ac ysprydolrwydd eithaf; felly "cauer po-
 "genau" rhag son am ddiniweidrwydd) "am ddyfod o
 "holl fyd dan farn DUW. Oblegid pawb (yn ddilyfiant
 "a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant DUW," wr-
 eu hufudd-dod i'r gyfraith (g).

I'i a ddywedi, "Beth gan hynny yw'r ddeddf" (h)?
 pha ham y rhodwyd hi? Attebaf, Hi a roddwyd y
 gyntaf, "fel yr amlhai camwedd (i)," ac i ddangos gw-
 natur pechod (k); h. y. fel y byddai i ddyn wrth edr, c

(c) Phil. iii. 9. (f) Diar. xx. 9. (g) Rhuf. iii. 19, 23 (h) Gal. ix. 1 (i) Rhuf. v. 20. (k) Rhuf. iii. 20.

ar y gyfraith hon, ganfod ei bechadurusrwydd o herwydd ei aneirif droseddau i'w herbyn, a'i gywilyddus anufudd-dod iddi, ac "fel yr ymddangofai pechod yn "bechod, ac yn dra phechadurus (l)," yn ei liwiau atgas ei hun, wrth ei gydmharu â'r rheol berffeith, sanctaidd honno cyfraith ac ewyllys DUW ei hunan.

Yn ail, Rhoddwyd y ddeddf i ni "yn athro at Grist, "fel y'n cyfiawnhâid trwy ffydd (m)."

Yn drydydd, I fod byth yn rheol o fywyd i bawb a gyfiawnhawyd drwy ffydd yng Nghrist, fel (er eu bod yn farw i'r ddeddf, a'r ddeddf iddynt hwythau, fel cyfiammod gweithredoedd) y byddo iddynt ufuddhau ei gorchymynion oddi ar egwyddor o gariad a diolchgarwch "mewn newydd-deb yspryd, ac nid yn hender "y llythyren (n)"

Dymma ddibenion mawr y ddeddf—Gwae ynteu bawb a hydero ar eu hufudd-dod eu hunain i'r gyfraith hon am dderbyniad gyd a DUW; neu'r sawl a leihânt ei hamhydedd a'i godidawgrwydd, drwy farnu i GRIST ddyfod i'r byd i fyrrhau neu lareiddio ei gofynion; a'r sawl a feddylant eu bod i ufuddhau iddi cystal ac y gallant tu ac at ennill ffafr DUW, ac y bydd i GRIST wneithur i fynu lle delont hwy yn fyrr.

Weithian, ddarllenwyd anwyl, gâd i mi etto ddeisyfarnat holi, beth a wyddost ti yn brofiadol am gyfraith DUW?—A gefaist ti erioed dy argyhoeddi wrth y gyfraith hon o'th bechadurusrwydd? A gantuost ti erioed nad oes i ti na phardwn na derbyniad, na chyfiawnder ger bron DUW, drwy dy haeddiant dy hun, na'th ufudd-dod i'r gyfraith yn gwbl nac mewn rhan? A wyt ti yn deall fod y ddeddf yn "weinidogaeth angeu a "damnedigaeth" i bob un fydd dani (o), "A bod cyn-nifer ac y fy' o weithredoedd y ddeddf" (h. y. a hydero ar eu hufudd-dod i'r ddeddf, am iechydwriaeth) "dan "felldith" (p)? Ni ddichon mai bai'r ddeddf yw hyn,

C

am

(l) Rhuf. vii. 13. (m) Gal. iii. 23. (n) Rhuf. iii. 31. a vii. 6. Gal. iii. 19. (o) 2 Cor. ii. 7-9. (p) Gal. iii. 10.

am ei bod fel y gwelfom eifoes, “ yn gyfiawn, sanctaidd “ a da” (q); eithr yn natur lygredig a fyrthiedig dyn y mae'r bai, yr hon na ddichon byth roddi perffaith afudd. dod i'r gyfraith, eithr bob amser yn gwrthwynebu ei gofynion.

A fu i'r ystyriaethau hyn erioed aflonyddu dy gydwybod di? ac a barodd teimlad o'th euogrwydd, gwendid a thrueni erioed i ti ddymuno a chwilio am waredigaeth oddi wrth felldith y ddeddf, ac oddi wrth y farwolaeth honno fydd gyflog ddyledus am bechod? — Os na ddo, ofer dangos i ti ffordd gobaith a diangfa: Ni byddai hyn ddim i ti yr hwn wyt mor ddi fatter am waredigaeth a'r iach am feddyg (r); ond os wyt yn llwyr “ flinderog “ a llwythog” dan faich pechod (s); os i'th lwyr ddrylliwyd gan arfwyd y gyfraith a droseddais, ac yn teimlo yn dy enaid, mai cyfiawn yw i DDUW dy ddampio (t), yna bydd yn dda gennyt fy nilyn at y cwestiwn mawr nesaf, hynny yw,

Beth a wyddost ti am efengyl CRIST?

Ystyr y gair Efengyl yw, Newyddion da; am ei bod yn dwyn newyddion da o lawen dd mawr i bechaduriaid euog dinerth — Ond a deimlaist ti hon, yn wir, yn newydd da, ac yn llawenydd mawr i'th galon dy hun? A wybuost ti erioed yn dy holl fywyd pa beth yw gorfolleddu yn IESU CRIST, yr hwn yn unig “ a ddug “ fywyd ac anllygredigaeth i oleuni trwy'r efengyl” (u)? O pa ryfeddol gariad a grâs! iddo ef, “ yr hwn fydd “ uwchlaw pawb yn DDUW bendigedig yn oes oesoedd” (x), gogyfuch â'r TAD ym mhob perffeithrwydd dwyfol a phriodolaidd, gymmeryd atto y natur ddynol, a gweled bod yn dda gymmeryd, “ ei eni o wraig, a'i wneuthur “ dan y ddeddf, fel y prynai y rhai oedd dan y ddeddf, “ fel y derbyniem y mabwyfiad (y).” Pa mor ddirfawr y poenau a'r loesau a ddiodefodd efe, pan dywalltodd ei enaid hyd anghen, a rhoddi i fynu yr yspryd ar fynydd Calfaria.

(q) Rhuf. xii, 12. (r) Marc ii, 17. (s) Matt. xi, 28. (t) Luc. iv, 18. (u) 2 Tim. i, 10. (x) Rhuf. ix, 5. (y) Gal. iv, 4, 5.

Cal
y gy
“ ef
“ ei
efe
“ fia
“ (a
“ co
“ ei
A
wyt;
“ lw
“ ei
“ yn
“ ar
ac a
hynn
“ fy
yn di
A w
dau a
lwyr
edifar
a'th c
a lwy
Er bo
ehoda
offeiri
“ (g)
“ fef
“ GR
“ gwa
“ bleg

(z)
Gal. iii
(g) Ma

Calfaria. Yno y talodd efe yr anferth ddyled ac oedd y gyfraith a chyfiawnder yn ofyn, yno "yr offrymmodd" "efe ei enaid yn aberth dros bechod, ac y roddodd ei "einioes yn bridwerth dros lawer (z)." Yno y safodd efe yn fachnÿdd pechaduriaid; "a dioddefodd y cyfiaw'n dros yr anghyfiaw'n, fel y d'gai ni at DUW" "(a), ac yno Efe a archollwydd am gamweddau ei bobl, "cospedigaeth eu heddwch hwynt oedd arno ef; a thrwy "ei gleisiau ef yr iachawyd hwynt (b)."

A wyt ti ynteu yn teimlo mai pechadur tlawd, euog wyt; ac yn ofni melldith y ddeddf? Cofia i "GRIST" "lwyr brynu ei bobl oddi wrth felldith y ddeddf, gan "ei wneuthur ei hun yn felldith drostynt; canys y mae "yn scrifenedig, Melldigedig yw pob un fydd ynghrog "ar Bren (c)." Wele CRIST agroses-hoelwyd, ar bren ac a dioddefodd yno holl felldith y ddeddf. Efe gan hynny, "yw diwedd y ddeddf, er cyfiawnhad i bob un "fy'n credu (d)." — A ydyw'th bechod yn dra mawr, ac yn dra aml, yn erbyn goleuni, ac yn erbyn cydwybod? A wrthgiliaist ti yn fynych, er dy droadigaeth, i bechodau atcas a ffaidd? Ac a wyt ti yn dyweid i bechod lwyr ddinystrio dy enaid? etto nalwyr anobeithia; eithr edifarhâ; a chofia i GRIST lwyr ddinystrio yr hwn a'th ddinystriodd di. Canys dibennodd gamwedd (e), ac a lwyr ddibennodd bechod trwy ei aberth ei hun (f). Er bod DUW yn gyfiawn ddigofus o herwydd dy bechodau a'th anwireddau di, etto, IESU ein Harchoffeiriad mawr a wnaeth iawn "am bob math o bechod" "(g), ac a ddygodd i fewn gyfiawnder tragywyddol (h)" "fel cyfiawnder DUW, yr hwn fydd trwy ffydd IESU" "GRIST i bawb, ac ar bawb a gredant; canys nid oes "gwahaniaeth (o ran eu derbyniad gyd â DUW) o "blegyd pawb a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant

C 2

DUW ;

(z) Matt. xx, 28. (a) 1 Pedr iii, 18. (b) Esai. liii, 5. (c) Gal. iii. (d) Rhuf. x, 4. (e) Dan. ix, 24. (f) Heb. ix, 26. (g) Matt. xii. 31. (h) Dan. ix, 24.

"DUW; a hwy wedi eu cyfiawnhau yn rhad trwy ei
 "ras, ef, trwy'r prynedigaeth fydd yng NGHRIST
 "IESU (i)."

Nid yw na'r gyfraith na'r efengyl yn gofyn pa un a
 bechaist ti, fel hyn, ac fel hyn; eithr os pechaist oll,
 mae'r gyfraith yn dy gondemnio, ac yna yr wyt dan
 fellth. A'r efengyl a ddyweid wrthyt, "Er fod dy be-
 "chodau yn goch fel ysgarlet," ac yn amlach na gwallt
 dyben, etto os rhoddodd DUW i ti galon edifeiriol, a
 dymuniad i ddyfod at IESU GRIST, "ei waed ef a'th
 lanha di oddi wrth bob pechod (k).—Ger bron y gyfraith
 nid oes neb cyfiawn, nag oes un (l).—Ger bron yr efengyl,
 llais pob enogrwydd, ac angrhediniaeth a ddistawia ac a
 syrth i'r llawr—Llais y gyfraith yw, "Y dyn a wnel y
 "pethau hyn a fydd byw trwyddynt (m)" Llais yr efengyl
 yw, "Cred yn yr ARGLWYDD IESU GRIST, a
 "chadwedig fyddi (n)." Etto byth yr wyt yn ofni anghy-
 mae pechod yn ddigon i beri hynny, "cansys cyflog pe-
 "chod yw marwolaeth (o)." Ond a roddaiist ti dy achos
 yn llaw CRIST? Yna cofia iddo ef ddirymmu anghy-
 (p), fel nad allo ddrygu credadyn byth, am fod pechod,
 colyn anghy, wedi ei dynnu; ac anghy ei hun wedi ei
 lyngau yn y fuddigoliaeth a ennillodd CRIST ei hun
 arno; "Cansys efe trwy farwolaeth a ddinistriodd yr hwn
 "oedd a nerth marwolaeth ganddo, hynny yw, Diafol,
 "fel y gwareddai hwynt y rhai trwy ofn marwolaeth
 "oeddynt dros eu holl tywyd dan gaethiwed (q); fel y
 gallo pob credadyn yng Nghrist, y gwannat a'r tylottaf
 oll, hyd yn oed yr hwn a amheuo pa un a oes ganddo
 ffydd ai peidio, gymmeryd i fynu eiriau St. Paul, gan
 ddywedyd, "O anghy, pa le y mae dy golyn? O uffern,
 "pa le mae dy fuddugoliaeth? Colyn anghy yw pechod,
 "a grym pechod yw'r gyfraith; ond i DDUW y bo'r
 "diolch, yr hwn fydd yn rhoddi i ni fuddugoliaeth trwy
 ei

(i) Rhuf. iii. 22. (k) 1 Ioan 1. 7. (l) Rhuf. iii. 10. (m) Rhuf.
 10. 5. (n) Act xvi. 31. (o) Rhuf. vi. 23. (p) 2 Tim. i. 10.
 (q) Heb. ii. 14, 15.

"e
 mod
 a ori
 "od
 "ti,
 "fei
 mod
 o'm
 Fe
 ac o
 duru
 IMM
 drwy
 mait
 gan
 iaeth
 gan
 a dr
 feddo
 bedd
 "hw
 "ert
 "cyf
 Os c
 i ni,
 "fy
 "aw
 "bet
 "hau
 Yn
 rhag
 ogi y
 Yn
 IESU

(r)
 ii. 15,

“ ein HARGLWYDD IESU GRIST (r). ”—Yr ün modd y prophwyd Hosea, wrth lefaru yn enw CRIST, a orfoledda fel hyn : “ O law y bedd yr achubaf hwynt. “ oddi wrth angen y gwaredaf hwynt ; byddaf angen i “ ti, O angen, byddaf drango i ti y bedd ; cuddi edi- “ feirwch o'm golwg ” (s) h. y. Ni bydd i mi mewn un modd, nac ar un cyfrif gyfnewid y peth a aeth allan o'm genau.

Felly, yr efengyl a symmudodd ymaith bob rhwystr ac oedd rhwng DUW digofus a'i greaduriaid pechadurus, a gorphennwyd y cwbl gan ein gogoneddus IMMANUEL—Cyfiawnder y ddeddf a gyflawnodd efe drwy ei fywyd—Melldith y ddeddf a symmudodd ymaith drwy ei farwolaeth—Dileuodd yr ysgrifen-law, gan ei hoelio wrth y groes (t)—Dinistriodd y gelyniaeth (u)—a gwnaeth lwyr ddiwedd ar bechod ei bobl, gan ei ddileu, “ drwy ei aberthu ei Hun ”—Concweriodd a dirymmodd anghydwylan—Gorchfygodd y byd (x)—Gorfoleddodd am ei fuddugoliaeth ar holl bwerau uffern a'r bedd, a thrwy ei adgyfodiad “ Efe a'n harddangosodd “ i'w ar gyhoedd (y) Pwy nawr a rydd ddim yn “ erbyn etholedigion DUW ? DUW yw'r hwn sydd yn “ cyfiawnhau ; pwy yw'r hwn sydd yn damnio ” (z) ? Os ceiff yr apostol ateb ei ofynion ei hun, e ddyweid i ni, “ Nid oes dim damnedigaeth (dim o un lle) i'r rhai “ sy' yng NGHRIST IESU (x) trwy yr hwn y cyfi- “ awnhawyd pob un sydd yn credu, oddi wrth yr holl “ bethau na allent trwy gyfraith Moses, gael eu cyfiawn- “ hau oddi wrthynt (y)

Yn gyntaf ; Y maent yn cael eu gwaredu yn rhad rhag pob drwg—Yn ail ; Y maent yn cael eu cyfoethogi yn rhad a phob bendithion ysprydol.

Yn gyntaf ynteu, mae ganddynt yng NGHRIST IESU,

C 3

Iechydwrïaeth

(r) 1 Cor. xv, 55, 57. (s) Hos. xiii, 14. (t) Col. 2, 14. (u) Eph. ii. 15, 16. (x) Ioan xvi, 30. (y) Actau xiii, 39. (z) Luc i. 74, 75.

Iechydwriaeth rhag pob drwg; fef,

Iechydwriaeth rhag melldith y ddeddf.

Iechydwriaeth rhag enogrwydd a chospedigaeth pechod

Iechydwriaeth rhag ing a cholyn angen.

Iechydwriaeth rhag gallu Satan, uffern, a'r bedd.

Yn fyrr, mae efengyl CRIST yn Iechydwriaeth rhag dwylo ein holl elynion, fel y gallom "ei wafanaethu ef" yn ddiofn, mewn sancteiddrwydd a chyfiawnder ger "ei fron ef, holl ddyddiau ein bywyd (z)"

Ac megis ac y mae'r efengyl yn gwaredu rhag pob melldih, felly y mae yn rhoddi credadyn mewn meddiant o bob bendith; yn enwedigol,

Gwir undeb â CHRIST (a), pardwn rād am bob pechod, a chyfiawnder personol ger bron DUW (b).

Teimlad o faddeuant a heddwech yn y gydwybod, fel y bo'r enaid yn gyflawn o lawenydd a thangnefedd gan gredu, ac y cynnyddo mewn gobaith trwy nerth yr "YSPRYD GLAN (c)."

Mabwysiad i deulu DUW; "Yspryd Mabwysiad yn y galon, trwy yr hwn yn ydym yn llefain, Abba" Dad (d)

Perffaith gariad, yr hwn a fwrw allan bob ofn poenus.

Cymdeithas a chymmundeb â'r TAD, ac â'r MAB, trwy'r YSPRYD, fy'n trigo ynddo (e).

Dyfod yn hyderus, ac mewn llawn siccrwydd ffydd, at orseddfaingc grās (f).

Sancteiddhād trwy'r Yspryd i ufudd-dod, a'r gydwybod wedi ei thaenellu â gwaed IESU GRIST, a'i phuro odd

(a) Ioan xvii, 21, 22, 23. (b) Rhuf. iiii, 24, 25, 26. 2 Cor. v. 24. (c) Rhuf. v. 1, a xv, 13. 1 Pedr i. 8. (d) Rhuf. viii. 15, 16. 1 Ioan iv, 18.

* Er yn ddiammeu fod y fraint hon yn perthyn i bob credadyn, etto y mae llawer hebddi. Gweddill anghediniaeth, hunau gyfiawnder, esgeuluso gwyllo a gweddio, pechod tu fewnol, ac yn rhy fynych pechod allanol hefyd; y pethau hyn oll ydynt yn cuddio gogoniant CRIST rhag golwg ffydd, ac yn peri i'r enaid rodio yn athrist heb olwg ar DDUW, na theimlad o lawenydd yr Yspryd.

(e) 1 Ioan i. 3. Phil. ii, 1. (f) Eph. iii, 12. Heb. xx. 22.

odd
byw
P
a'r
iech
M
C
Pa
Yn
i fy
ein
rinw
i bre
a ch
(ach
gwn
" c
hedo
" ar
(1),
pech
natu
ac i
Fab.
M
calon
" du
" yr
" tw
" DU
" wy
gaeth
rhaid
ddelw
i mev

(g)
(1) Hel

oddi wrth weithredoedd marwol i wasanaethu y DUW byw mewn rhyddid dirwysr (g).

Parhad mewn gras a sancteiddrwydd hyd y diwedd, a'r enaid yn cael ei gadw gan allu DUW drwy fydd i iechydwriaeth (b).

Mewn gair, pob perffeithrwydd yng NGHRIST (i).

Oh, pa orchwyliaeth ogoneddus yw'r cyfammod hwn! Pa mor llawn o räs! Pa mor ffrwythlawn o drugaredd! Yn llifeirio drosodd o addewidion mawr a gwerthfawr, i fywhau ein gobaith, i chwanegu ein sel, a phryfuro ein traed yn llwybrau heddwch a duwioldeb! Drwy rinwedd rhyfeddol waith prynedigaeth, daw DUW etto i breswyllo gyd â dyn, yr hwn a gollodd bob cymdeithas a chymmundeb âg ef drwy gwymp Adda Mae pechod (achos yr holl elyniaeth rhwng DUW a dyn) Wedi gwneuthur iawn am dano, a'i ddileu, "trwy offrymmiad "corph IESU GRIST un waith (k)." Adferwyd heddwch etto, a'r fail gadarn, "ar well addewidion, ac "ar well Cyfammod" na'r Cyfammod gweithredoedd (l), Mae DUW yn awr yn danfon ei Yspryd i galonnau pechaduriaid meirwon i'w hargyhoeddi o'u bod wrth natur yn blant digofaint, a than gondemniad y ddeddf, ac i ddangos iddynt eu meddiginiaeth drwy Efengyl ei Fab.

Mae'r un Yspryd yn adgenhedlu ac yn sancteiddio eu calonnau; gan eu gwneuthur "yn gyfrannogion o'r "duwiol anian (m), drwy roi iddynt nerth i roddi heibio "yr hen ddyn; rhwn fydd lygreddig yn y chwantau "twyllodrus, a gwisgo y dyn newydd, yr hwn yn ol "DUW a grewyd mewn cyfiawnder a gwir sancteiddrwydd (n).—Gan fod ein genediggaeth cyntaf yn enediggaeth mewn pechod a llygredd ar ddelw'r Adda cyntaf, rhaid i'r enaid yn ddilai gael genediggaeth newydd ar ddelw Adda'r ail, IESU GRIST, cyn y gallom fyned i mewn i deyrnas nefoedd: ein HARGLWYDD ei hun.

(g) 1 Pedr i, 2. (h) 1 Pedr i, 2. (i) Col. ii, 10. (k) Heb. x. 10. (l) Heb. viii. 6. (m) 2 Pedr i, 4. (n) Eph. iv, 24.

a ddyweid i ni yn bendant, "Oddi eithr geni dyn
 "drachefn" (neu oddi uchod) "ni ddichon efe weled
 "teyrnas DDUW; yr hwn a aned o'r cnawd fydd
 "gawd; a'r hwn a aned o'r yspryd fydd yspryd (o)"
 Ni gysgys neb byth, ddim tymherau sanctaidd, na dim
 gweithredoedd dâ (h. y. dim a fo boddlon a chymme-
 radwy gan DDUW, nes eu cyfnewid drwy fywiol ffydd
 yn y Prynwr, "Canys crewyd ni yng NGHRIST
 IESU i weithredoedd dâ" (p); ac nid oes gan neb ond
 y fawl a gredasant ynddo ef yn gyntaf, na gallu nac
 ewyllys i'w cyflawni (q)

Ond gadewch i ni gymhwyso adref y pethau hyn:—
 A wnaeth DUW dydi yn adnabyddus o'r bendithion
 hynny y darllenaist am danynt? A wyddost ti, drwy
 dy brofiad dy hun, fod Efengyl CRIST yn wir, "yn allu
 "DUW i iechydwrïaeth" (r) A gefaist di dy wir eni
 o'r Yspryd, a'th greu o newydd yng NGHRIST IESU.
 A dderbynïaist di ef o ddifrif yn ei holl swyddau, megis
 prophwyd i'th ddyfgu, offeiriaid i heddychu drofot, a
 Brenhin i deyrnasu arnat ac ynot? Os nid hyn yw'th
 gyflwr, yr wyt yn llwyr druenus! Canys er meddiannu
 o honot ddeng mil o gyfluron allanol, mae hyn yn ddigon
 i chwerwi'r cwbl, dy fod dan feldith DUW, ac y rhaid
 i ti yn fuan, yn bur fuan, farw, a derbyn cyflog pechod
 —Ond os meddi hawl yng NGHRIST, yna dedwydd
 wyt yn wir, deued a ddel, clefydau, profedigaethau,
 tylodi, danfonir hwynt oll mewn cariad, a thi a ganfyddi
 hyn yn y diwedd.

Ymdrech

(o) Ioan iii, 3, 6. i. Pedr i, 23. (p) Eph. ii. 10. (q) Titus
 iii, 8. Yr un athrawiaeth a ddyfgit gan ein Heglwys yn ei
 phrydydd Erthygl ar ddeg, yr hwn fydd am *weithredoedd cyn
 cyflawnhad*—"Nid yw'r gweithredoedd a wneler cyn cael gras
 "CRIST, ac ysprydoliaeth ei Yspryd ef, yn boddloni DUW,
 "yn gymmair ac nad ydynt yn tarddu o ffydd yng NGHRIST,
 "ac nid ynt chwaith yn gwneuthur dynion yn addas i dderbyn
 "gras, (neu fel y dyweid yr ysgol ddifinwyr) yn haeddu gras
 "o gymhysurwydd; eithr yn hytrach am nad ydys yn eu
 "gwneuthur megis yr ewyllysiodd ac y gorchymynodd DUW
 "eu gwneuthur hwynt, nid ydym yn ammen nad oes natur
 "pechod ynddynt." Gwel Erthyg xiii. (s) Rhuf. i. 16.

Ymdrech gan hynny i gadw'th ffydd ar waith, a chei
 weled y bydd dy holl groesau yn esmwyth i ti, canys
 "Ni a wyddom fod pob peth yn cyd-weithio er daioni
 i'r rhai sy'n caru DUW, sef i'r rhai sydd wedi eu galw
 yn ol ei arfaeth ef (s)." — Os wyt ti gan hynny, o'r
 ychydig nifer ddedwydd honno, canys ychydig o ag
 ffydd wedi, "Eu troi o dywyllwch i oleuni, ac o feddiant
 Satan at DDUW," ac os wyt ti yn ymorchestfu yn
 nerth yr IESU, "i fyned i mewn trwy'r poeth cyfyng
 (t)" Yna cofia fod yn 'sgrifenedig, "Pawb a'r sy'n
 ewyllyfio byw yn dduwiol yng NGHRIST IESU, a
 erlidir (u);" ac nad eili fyw mewn cymmundeb a'r
 byd, "yr hwn sy'n gorwedd mewn drygioni (x);" am
 fod cyfeillach y byd yn elyniaeth i DDUW, ac os car
 neb y byd, nid yw cariad y Tad yaddo ef (y)." Ni
 cheiff neb ond y sawl o gymmero i fynu ei groes yma,
 wisgo coron grâs mewn gogoniant. "Pe byddech o'r
 byd, (medd ein HARGLWYDD bendigedig) y byd,
 a garai'r eiddo, ond o blegyd nad ydych o'r byd, eithr
 i mi eich dewis allan o'r byd, am hynny y mae'r
 byd yn eich casbau chwî (z);" Gan hynny, "Na
 chyd-ymffurfiwch â'r byd hwn;" eithr bydded eich
 ymarweddiad yn wastadol dystiolaethu am y byd fod ei
 weithredoedd yn ddrwg, "ac ymnewidiwch trwy adne-
 wyddiad eich meddwl (a), heb na'ch hudo gan wen,
 na'ch ofni gan ŵg a gwawd yr annuwiol a'r halogedig,"
 Ac na thelwch byth "Ddrwg am ddrwg, neu sen am
 sen; eithr yng wrthwyneb, bendithiwech (b).

Yn ail cofia nad eiddo dy hun wyt, eithr dy "brynu
 â gwerth," ac y dylit gyflwyno dy "holl enaid, corph
 ac yspryd, yn aberth byw, sanctaidd, cymmeradwy
 gan DDUW; yr hyn yw'th refymmol wasanaeth di
 (c)." Bydd llygaid llawer arnat, yn disgwyl it gloffi;
 gwel

(s) Rhuf. viii, 28. (t) Matt. vii, 13, 14. Act. xxvi, 18. (u)
 2 Tim. iii, 12. (x) 1 Ioan v, 19. (y) Iago iv, 4. 1 Ioan ii, 15.
 (z) Ioan xv, 19. (a) Rhuf. xii, 2. (b) 1 Pedr iii, 9. (c) 1 Cor.
 ii, 2. Rhuf. xii, 1.

gwel ynteu, na roddych achos i elynion yr **ARGL-
WYDD** gablu ffordd gwirionedd, eithr ymdrech drwy'r
gras a dderbyniaist, — i harddu athrawiaeth **DDUW**
“ein Hiaehawdwr ym mhob peth,” drwy fuchedd ac
ymarweddiad diargyhoedd; “A bydd barod bob amser
“i’r ateb am y gobaith sydd yn ot, ond bydded gyd
“i’r oftyngeiddrwydd, addfwnder ac ofn (d).”

Nid oes arwydd siccrach o fod efengyl **CRIST**, wedi
gwreiddio yn ddwfn yn dy galon, nag ymarweddiad
gwir oftyngedig a siml; na dim yn fwy anaddas i ddis-
gybl yr **IESU** addfwyn, isely, na bod yn ddewr, farrug,
a hunan-ddigonol, am fod “Duw yn gwrthwynebu
“beilchion, ond yn rhoddi gras i’r rhai gostyngedig
“(e).”

Yn drydydd, cofia er fod y ddeddf wedi ei llwyr ddi-
rymmu a’i dinyttio, ei lladd, ei chladdu, a’i dileu fel
cyfammod gweithredoedd i ddisgwyl bywyd wrthi; ac yn
yr ystyr hyn fod pob credadyn yn llwyr rydd oddi wrthi,
heb ganddi fwy o allu ainynt, na gwr marw dros ei
ei wraig, a briododd drachefn (f) etto yn parhau mewn
Hawn nerth fel rheol o fywyd i bawb a unwyd a **IESU**
GRIST, drwy’r fydd honno fydd o weithrediad **DUW**.
Am hynny cymmer ofal neilltuel i gyflawni yn iawn bob
dyledswydd berthynasol, a chymdeithiasol. A wyt ti rieni
meistr neu seistres? Tymmhera’th awdurdod mewn cariad
ac addfwynder: edrych ar fod dy esampel ger bron dy blant
a’th wafanaeth-ddynion yn gyfryw ag a fo cuttunol a’r
efengyl ym mhob peth—Cofia fod eu heneidiau hwynt
mewn ystyr wedi eu hymddiried i’th ofal di, mae’n ddy-
ledus arnat gan hynny, ddyfgu iddynt sawrion wirion-
eddau crefydd, ac nid yn unig eu galw ynghyd i addoli
DUW yn y teulu, eithr dwyn yspryd dy weddïau yn dy
holl ymarweddiad, geiriau, a gweithredoedd, heb hyn
ni wna dy holl broffes ond eu caledu a’u gosod yn erbyn
crefydd.

(d) 1 Pedr iii, 15. (e) Iago iv. 6. 1 Pedr v, 5. Rhuf. vii, 1, 4.

Ai f
fudd
r AR
nen, o
iwydr
dd D
A w
chelyc
wn sy
gedig
f ang
fydd
ngele
gras
Ai f
anill c
an bar
th bla
eu yfe
n llefa
todi
anuwi
rd hw
fodd
aeear,
ched,
A wy
d yn c
fnach
n ma
n na
rchus
w a’r
iddo,
oedd
yn f

(b)

Ai plentyn neu weinidog wyt? Edrych ar dy fod yn fudd i'th rieni, meist'r, neu feistress, ym mhob peth yn yr ARGLWYDD; heb byth roddi ateb farrug cymnen, ond gwneuthur dy ddylediwyd mewn addfwynder, diwydrwydd a ffyddlondeb eithaf, yn y sefyllfa y gweldd DUW yn dda dy ofod.

A wyt ti ŵr neu wraig? Edrych ar dy fod yn achelyd yr ymryson a'r anghydfod anedwydd hwnnw. Ffynhwn fydd yn waradwydd, hyd yn oed i'r esgeulus a'r haegedig. I'r diben hyn, gwilia yn erbyn cynhyrriad cynaf anghydfod, canys "pen y gynnen, medd Salomon, fydd megis ped agorid argae (b);" fel y byddochwngelodd cymmwys i'ch gilydd, "a chyd etifeddion gras y bywyd; rhag rhwystru eich gweddian (c).

Ai gorchwyliwr tlawd wyt? Edrych ar dy fod yn anill dy fywioliaeth yn foddlon drwy chwys dy wyneb; an barottoi yn ddiwyd angenrheidiau bywyd i'th wraig i'th blant; ac na fydd di, fel y mae gormod, yn segurau yfed yn y dafarn, tra mae'r teulu newynllyd gartref, a llefain am dammaid o fara. Cosia, er cyfur i ti, fod tloedi a sancteiddiwyd yn rhagorach o lawer na chyfoeth anuwioledeb; a pha beth bynnag fo'th eisiau o bethau'r byd hwn, mae'th driniaeth yn llawer amgenach nag a fodd dy ARGLWYDD a'th feistr, yr hwn tra fu ar y daear, a ddioddefodd nid yn unig adfyd, newyn a ched, eithr heb ganddo le i roddi ei ben i lawr (d).

A wyt ti yn dilyn unrhyw gelfydded? Edrych ar dy d yn eithaf cyfiawn, onest, a chydwybodol yn dy holl snach. Oh, pa waradwydd atgas a ddygir ar grefydd yn mae ei phroffeswyr yn fwy twyllodrus ac anhaws eu nac eraill! Pa mor ofnadwy yw clywed dynion archus, geirwir, yn haeru na allant fyned i siop y cyfryw a'r cyfryw broffeswyr heb dalu yn ddruttach am eu eiddo, neu ysgatfydd gael gwaeth yn ei ryw, nac mewn oedd eraill; neu fod arall â dau bris ar yr un eiddo, yn fynych yn gofyn mwy nag y mae yn ddisgwyf gael;

(b) Diar. xvii, 14. (i) 1 Pedr iii 7. (d) Matt. viii. 20.

gael: Etto mor fynych y clywn achwynion o'r fath hyn! Pa achos gan hynny sydd i bawb a fo'n dilyn cel fyddyd neu farfandir h, wylio yn erbyn calon galed fyddol, gybyddyd, a'r hon ni ddichon fod dim groed ach i yspryd a thymmer gwir gristianogrwydd?

os wyt wir gredadyn, yng NGHRIST, dyll "rodio'n addas i'w alwedigaeth oruchel;" a'r priodol waith bywiol fydd, i'w "puro'r galon (m)" "gweithio trwy gariad (n), a gorchfygu'r byd (o); tra y mae rhodiad eigeulus, dibrifad o foddion gras neu goffeidio unrhyw bechod gwybodas, yn gwaradwyddo dy broffes, ac yn siccr o yspeilio'th enaid o bo cymmundeab a'r TALLAC a'r MAB; a'r hynny byd sobr, gwylia a gweithio (p).

"Nawr i'r hwn ddichon eich cadw chwi yn dd" "gwmp, a'ch gosod ger bron ei ogoniant ef, yn dd" "feius mewn gorfoedd, i'r unig ddoeth DDUW, ei" "HIACHAWDWR ni, y byddo gogoniant a mawr" "tidd, gair awdardod, yr awr hon ac yn dragywyd" "Amen." — *Page XLV, 25*

(m) Eph. iv. 1. Iago iv. 8. (n) Gal. v. 6. (o) i Ioan v. 4. With foddion gras y deallir, gweddi gyhoedd a dirgel, darll Gair DUW, gwranddo ei bregeth, mynych gymmuno, y ddiddan fendeidd i Christianogion profiadol, a gwneuthur cymaint ac a allon o ddaioni i gyrph ac eneidiau ein cymmydo i'n. E'n na feiddiwa ddywedd fod dim haeddiat yn y perth hyn i'r cymmeradwyc ger bron DUW, etto yn gyffredin mewn ymarferiad difrifol o honyn, mae DUW yn gweld yn dda amlygu ei i'w bod. Ac y mae i'w fawr u dafera yn wastadol yn rhoddi i nile i oberthlo eu bod hwy'n wir bla i DUW; ac nid nes arwydd siccrach o fod dyn yn ymddisat wir ras, na'i fodd beunydd yn a'fawlof'r moddion hyn o'i fod (p) i Petr v. 8.

T E R T Y N.

r fath
yn cel
galed
groef

, dyh
l;" an
on (m)
d (o);
gras
warad
d o bo
y byd

yn dd
yn dd
W, ei
maw
sywyd

v. 4.
l, darll
no, ye
har cyn
mmyde
y peth
ffredia
wel d be
har fera
wir bla
mddifad
n.o'i fod

(A)